

Hozzászólás Kabar Zoltán cikkéhez

BELÁK SÁNDOR

Kabar Zoltán tőzegvagyon csökkenésével foglalkozó cikke nagyon időszerű és népgazdaságilag is jelentős kérdést tárgyal. Nagyon kár, hogy kissé elfogultan és egy oldalúan — kizárólag bányaipari szempontból — tárgyalja a témát.

Tudomásom szerint azt senki sem vitatja, hogy tőzegvagyonunk akár így, akár úgy kezeljük, évről évre csökken. Feladatunk annak meghatározása, hogy ez a csökkenés miként fékezhető és milyen hasznosítási mód mellett leggazdaságosabb a tőzegvagyon megőrzése. Tudomásom szerint egyetlen hazai szakember sem állítja, hogy ninesen csökkenés. Ezért semmiesetre sem írhat a szerző olyant, hogy „*az oxidációs veszteséget többen tagadásba veszik*”. Ha tud ilyenről, úgy kérjük nevezze meg őket!

Egyoldalúan pálcát tör a tőzegtalajok mindennemű mezőgazdasági hasznosítása mellett. Hivatkozik a brémai intézet kimondottan fellép jellegű területen, helytelenül végzett vízrendezés melletti adataira. Stephens Everglades-i megfigyelései szintén fellépokra vonatkoznak. Az ő általa végzett keceli megfigyelések rosszul vízrendezett, egyoldalúan túlságosan víztelenített és nem mezőgazdaságilag hasznosított, hanem ipari kitermelés alatt álló területre vonatkoznak.

Az ecesdi láp valóban elrettentő példája a helytelen hasznosításnak. Mindez azonban nem jelenti, hogy mégis van olyan mezőgazdasági hasznosítási mód, mely mellett a láp oxidációs folyamatait a minimálisra tudjuk csökkenteni.

Nagy kár, hogy a szerző jelen dolgozatának megírása előtt nem vett fel kapcsolatot Intézetünkkel és nem ismertette — az általa is jól ismert — immáron tíz extendeje végzett kszthelyi kísérleti adatokat. Ugyanakkor részletesen ismerteti a mi területünkön mindössze a tavalyi évben leásott négy megfigyelő oszlop környékének adatait, melyekre vonatkozóan megítélésem szerint még semmi következtetése és publikálható eredménye ninesen.

Intézetünk tízesztendő s kiterjedt szántóföldi kísérletével megállapította, hogy a tőzegvagyon pusztulása *egyedül és kizárólagosan a megfelelő vízrendezéssel lassítható*. Nem attól függ elsősorban a tőzeg pusztulása, hogy a felületét mivel hasznosítjuk. Ha a víznívó távol van tartva, túlságosan víztelenítünk; vagy helytelenül alagesövezünk — amint az a hivatkozott brémai és az ecesdi láp kérdésében történt —, akkor természetesen a szántóföldként használt és évenként művelt területen az oxidációs folyamatok meggyorsulnak. Mi azonban mindennemű hasznosítást megelőzően olyan vízrendezésről beszélünk és tartunk szükségesnek, ahol az *altalajvíznívó egész éven át hozzávetőlegesen azonos szinten 40—60 cm között tartható*. Ez szükséges előfeltétele mindennemű mezőgazdasági hasznosításnak és ugyanezzel tudunk a legjobban védekezni a tőzeg pusztulása ellen is. A tőzegben és a fölötte elhelyezkedő lápföldben a kapilláris vízemelés felfelé is érvényesül, átnedvesedik és így abban a mélységben, ahol tőzeg helyezkedik el állandóan víz van. Ez kiszorítja a levegőt és anaerób viszonyok mellett megőrzi a tőzeget. A vízben levő tőzeg szempontjából viszont teljesen közömbös, hogy a felette levő — túlnyomórészt már régebben oxidálódott tőzegeből álló — lápföldet szántjuk-e, vagy sem. *A száltőzeg mélységéig talajművelést sohasem végzünk*.

Ugyanakkor részletes adatok állanak rendelkezésünkre az ún. Kisbalaton öblözetben, ahol a tőzeg vastagsága 3—8 m közötti. Itt azokon a területeken a legkisebb a tőzeg oxidációja, ahol mi a vízrendezési munkálatokat elvégeztük, és amely területeken igazán belterjes szántóföldi művelést folytatunk, minden évben szántunk és kapálunk. Van olyan területünk, ahol bebizonyítottan 25 éve folyik szántóföldi művelés és itt oxidálódott legkevésbé a tőzeg, a száltőzeg feletti lápföld vastagsága mindössze 30—35 cm, a két és fél évtized alatt semmit sem változott. Ugyanakkor

azon tözsomszédságunkban levő területeken, ősréteken, ahol a vízrendezés nincsen megoldva, hanem egyoldalúan csak a víz elvezetése történt meg és mezőgazdasági hasznosítás sohasem volt, a tőzeg évről évre csökken, a lápföld vastagsága ma már eléri a 1,5 m-t is. Addig, míg az előbbi területeken az altalajvíznívót sohasem engedjük a 60—70 cm alá süllyedni, addig az utóbbiakon száraz nyáron a víznívó lecsökken 160—180 cm-re is. Ez a változó, fluktuáló altalajvízmozgás segíti elő a legnagyobb mértékben a tőzeg oxidációját. Mert a túlságosan víztelenített láptalajok kiszáradáskor nagymértékben megrepedeznek a visszahúzódó víz a levegőt maga után húzza és a mélyebb rétegben is megindít egy igen erős oxidációs folyamatot.

Éppen ezért nagyon csodálkozunk a bányaiipari szakembereken, hogy a legértékesebb lápterületeink 20—30 évvel ezelőtt történt helytelen víztelenítése ellen nem emelnek vétőt. De ma, amikor véleményünk szerint ezen értékes területeken átmenetileg mezőgazdasági hasznosítást akarunk folytatni, az ellen élénk tiltakoznak. Nem vesszük számításba, hogy ezen területeken a vízrendezést meg kell oldani, ha a tőzeget meg akarjuk őrizni! Ez viszont nagy befektetésbe kerül és népgazdaságilag csakis akkor térül meg, ha a tőzeg kitermeléséig azokat mezőgazdaságilag hasznosítjuk, termelünk rajtuk. Nem engedhető meg, hogy ezen jelentős kiterjedésű és kiváló termelési lehetőségű területek az 50—80 év múlva történő kitermelésükig hasznosítatlanul heverjenek és holdanként mindössze néhány mázsa savanyúfüvet teremjenek. Ezt négyzetkilométerenkénti 112-es népsűrűségünk miatt sem tehetjük meg.

Ha a tőzeg kitermelésre kerül, akkor is vetésforgószerűen megfér egymás mellett a kitermelés és a hasznosítás, amilyenek szép példáit volt módomban Lengyelországban látni. Ugyanakkor a mi tőzegkitermelésünk ma is még részben a rablógazdálkodású ún. „bágeres” termelés, amilyeneket sajnos, még a Balaton környékén most is láthatunk. (Lásd a legértékesebb ordaesehi medencében napjainkban is ily módon folyó kitermelést, melyet Balatonboglár és Fonyód között utazva, nap mint nap láthatunk!) Ez ellen nem tiltakoznak a bányaiipari szakemberek? Pedig itt valóban tönkretesszük a területet, mert a kitermelés alatt és után már semmire sem használható, amint azt a fekete-bézsényi példa is igazolja.

Intézetünk részletesen kidolgozta a láptalajok okszerű mezőgazdasági hasznosításának módját. Határozott megállapításunk, hogy ezzel a tőzeget megőrizzük és ugyanakkor a talaj okszerű hasznosítása is megoldható. A lényege ennek az intenzív mű- és szerves trágyázás, szervesanyagutánpótlás, a vetésforgóban 5—6 éves műretet, kaszálót, mindössze 3—4 év szántóföldi hasznosítás követ. Ebben is aránylag kevés a kapásnövény és inkább takarmánynövény és kender szerepel, melyek viszont a talaj felesleges mozgatását, levegőztetését nem teszik szükségessé. Világviszonylatban mindenütt ez a hasznosítási irányzat. Így dolgoznak szovjet, keletnémet, és lengyel kutatók, akiknek részletes adatait jól ismerjük. Kár, hogy a Szerző nem ezekre hivatkozott inkább! Az ilyen módszerrel megőrizhetjük a vastag tőzegterületeinket. Ott, ahol a tőzeg rétegszerűen, néhány centiméter vastagságban, vagy sekélyen helyezkedik el, ott természetesen a mélyművelést és a bekeverést ajánljuk mi is, mert ezen területek kitermelés szempontjából nem jöhetnek számításba. A vastag tőzegterületeken azonban nagyon ügyelünk a sekély megművelésre, az okszerű növényi sorrendre és az altalajvíznívó állandó szinten való tartására.

Fentiekben kívántam Kabar Zoltán cikkét kiegészíteni. Sajnos, a helyszűke miatt kísérleti adataink részletes közlésére e helyen nincsen mód, de a remélhető további vita során készséggel becsájítjuk azokat rendelkezésre, melyeket más szaklapokban már le is közöltünk.

Érkezett: 1959. augusztus 20.